

TRETIA KAPITOLA

DOHLAD V POISŤOVNÍCTVE

V nasledujúcej kapitole sa budeme bližšie venovať dohľadu v poisťovníctve, ktorý je významný z hľadiska kontroly činnosti jednotlivých inštitúcií pôsobiacich v poisťovníctve, čo má v konečnom dôsledku dopad aj na ochranu spotrebiteľov ako prijímateľov služieb poistenia.

1. Všeobecné podmienky výkonu dohľadu v poisťovníctve

V nasledujúcich podkapitolách si bližšie uvedieme vývoj dohľadu v poisťovníctve a jeho aktuálne inštitucionálne zabezpečenie, ako aj charakteristiku finančného dohľadu a dohľadu v sektore poisťovníctva vrátane zásad a spôsobov výkonu dohľadu v poisťovníctve a konania pred Národnou bankou Slovenska v sektore poistenia.

1.1 Vývoj dohľadu v poisťovníctve a jeho aktuálne inštitucionálne zabezpečenie

Korene poisťovníctva, ako sme už uviedli v prvej kapitole, siahajú až do staroveku, kedy ľudia zoskupovali kapitál s cieľom kryť budúce riziká, ako napríklad neúrodu, stroskotanie lodí, stratu nákladu či smrť. Prvú zmienku o inštitútoch podobných dnešnému poisteniu možno nájsť už v Chamurapiho zákonoch v Mezopotámii. Obdobné inštitúty sa objavujú v starovekej Číne, v Egypte a neskôr aj v Grécku a starovekom Ríme.

V stredoveku boli rôzne formy rozdelenia rizika podobné dnešnému poisteniu späté s rozvojom námorníckych cechov a neskôr v Nemecku a Dánsku aj cechov obchodníkov. Prvá poisťná zmluva v dnešnom ponímaní však bola uzavretá až v 14. storočí na území dnešného Talianska. Najstaršie poisťné zmluvy však boli štruktúrované podobne ako zmluvy o pôžičkách, pričom zvyčajne šlo o úver s poisťnou klauzulou. Neskôr sa poisťné kontrakty začali od úverových

oddeľovať a približovať dnešnej podobe, väčšinou však stále len vo forme poistenia majetku, lebo rozvoj životného poistenia v stredoveku zaostával.

Moderné poisťovníctvo, tak ako ho poznáme dnes, má svoje začiatky v 17. storočí v Anglicku. Konkrétne išlo o londýnsku kaviareň na Tower Street patriacu Edwardovi Lloydovi, v ktorej sa od roku 1688 schádzali obchodníci a majitelia lodí, aby tam prediskutovali a uzatvárali obchody. Obchádzali ich makléri, ktorí poisťovali určité plavidlo aj s nákladom, a to tak, že obchádzali prítomných obchodníkov s hárkom papiera, na ktorom bol vyčíslený majetok, ktorý bolo treba poistiť, a obchodníci pod túto položku písali sumy, za ktoré boli ochotní ručiť. Makléri následne sumy sčítali a vyrátali poistné, ktoré musel klient upisovateľom zaplatiť.³³ To bol začiatok dnešnej poisťovne Lloyd's, ktorá sa vyvinula z kaviarne Edwarda Lloyda a ktorá dostala v roku 1720 od anglického parlamentu výsadné právo na prevádzku námorného poistenia.

Anglický parlament bol teda prvým povoľujúcim orgánom v poisťovníctve a pravdepodobne aj regulátorom. Postupom času sa povoľovacia a regulačná činnosť presúvala na špecializované inštitúcie.

V Slovenskej republike po roku 1989 bolo prvým regulátorom sektoru poisťovníctva **Ministerstvo financií Slovenskej republiky**, ktoré malo zriadený samostatný **odbor dozoru nad poisťovníctvom**.³⁴ Neskôr v záujme vytvorenia samostatného a od ministerstva oddeleného regulačného orgánu bol prijatý osobitný zákon č. 329/2000 Z. z. o Úrade pre finančný trh (ďalej len „zákon o ÚFT“), ktorým bol vytvorený **Úrad pre finančný trh** (ďalej len „ÚFT“) ako orgán štátnej správy pre oblasť poisťovníctva a kapitálového trhu, ktorý bol rozpočtovou organizáciou so sídlom v Bratislave (§ 2 zákona o ÚFT). Jeho kompetencie zahŕňali najmä:

- povoľovaciú činnosť podľa osobitných predpisov, okrem iného, aj podľa vtedy platného zákona č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve,
- výkon štátneho dozoru nad kapitálovým trhom a poisťovníctvom.

Orgánmi ÚFT boli predseda, ktorý vystupoval ako štatutárny orgán úradu (§ 6 ods. 1 zákona o ÚFT), a rada, ktorá mala päť členov, z ktorých jeden bol predsedom rady a jeden podpredsedom rady; predseda ÚFT bol zároveň

³³ PALACKOVÁ, D. Historický vývoj poistenia a poisťovníctva. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých výskumných pracovníkov „DOCTUS 2006“* konane 27. októbra 2006 v Bratislave, s. 75 – 79.

³⁴ HOLUB, D. In SLEZÁKOVÁ, A., MIKLOŠ, P. a kol. *Zákon o dohlade nad finančným trhom. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, s. 466.

ŠIESTA KAPITOLA

DRUHY POISTENIA A POISTNÉ PLNENIE

V poslednej kapitole učebnice sa oboznámime podrobne s jednotlivými druhmi poistenia a problematikou poistného plnenia.

1. Druhy poistenia

V tejto podkapitole sa budeme bližšie zaoberať konkrétnymi druhmi poistenia tak, ako ich upravuje Občiansky zákonník. Medzi jednotlivé druhy poistenia patrí poistenie majetku, poistenie zodpovednosti za škodu, poistenie právnej ochrany, poistenie osôb a poistenie za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla.

Tieto základné druhy poistenia sa ďalej vnútorne členia napríklad podľa vecí, ktorých sa má týkať poistná udalosť (napr. motorové vozidlá alebo nehnuteľnosti), alebo podľa druhu poistných udalostí (napr. živelná udalosť alebo úraz).

V poistných zmluvách sa potom kombinuje viac druhov poistení alebo sa v rámci toho istého druhu poistenia kombinuje poistenie tej istej veci pre prípad rôznych poistných udalostí (napr. združené poistenie domácnosti v sebe zahŕňa poistenie majetku a poistenie zodpovednosti za škodu).

Občiansky zákonník v § 790 explicitne určuje, že poistiť možno najmä:

- majetok pre prípad jeho poškodenia, zničenia, straty, odcudzenia alebo iných škôd, ktoré na ňom vzniknú (poistenie majetku),
- fyzickú osobu pre prípad jej telesného poškodenia, smrti, dožitia sa určitého veku alebo pre prípad inej poistnej udalosti (poistenie osôb),
- zodpovednosť za škodu vzniknutú na živote a zdraví alebo na veci, prípadne zodpovednosť za inú majetkovú škodu (poistenie zodpovednosti za škodu).

Treba uviesť, že § 790 OZ nie je kompatibilný so zákonom o poisťovníctve, ktorý rozlišuje len medzi životným poistením a neživotným poistením. Podľa klasifikácie poistných odvetví podľa poistných druhov, ktorá tvorí prílohu č. 1

časť A zákona o poisťovníctve, sa uvádza, že **poistnými odvetviami neživotného poistenia sú:**

1. Poistenie úrazu (vrátane pracovných úrazov a chorôb z povolania), kam patrí:
 - fixné peňažné plnenie,
 - fixné peňažné plnenie s plnením majúcim povahu odškodnenia,
 - fixné peňažné plnenie s kombinovaným plnením,
 - poistenie cestujúcich,
 - individuálne zdravotné poistenie.
2. Poistenie choroby, kam patrí:
 - fixné peňažné plnenie,
 - fixné peňažné plnenie s plnením majúcim povahu odškodnenia,
 - fixné peňažné plnenie s kombinovaným plnením,
 - individuálne zdravotné poistenie.
3. Poistenie škôd na pozemných dopravných prostriedkoch iných než koľajových motorových a nemotorových dopravných prostriedkoch.
4. Poistenie škôd na koľajových dopravných prostriedkoch.
5. Poistenie škôd na leteckých dopravných prostriedkoch.
6. Poistenie škôd na plávajúcich dopravných prostriedkoch riečnych, prieplových, jazerných a námorných.
7. Poistenie dopravy tovaru počas prepravy vrátane batožín a iného majetku bez ohľadu na použitý dopravný prostriedok.
8. Poistenie škôd na inom majetku, ako je uvedené v treťom až siedmom bode, spôsobených požiarom, výbuchom, víchricou, prírodnými živlami inými ako víchrica, jadrovou energiou, zosuvom alebo zosadaním pôdy.
9. Poistenie iných škôd na inom majetku, ako je uvedené v treťom až siedmom bode, vzniknutých krupobitím alebo mrazom, alebo inými príčinami (napr. krádežou), ak nie sú tieto príčiny zahrnuté v ôsmom bode.
10. Poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a poistenie dopravcu.
11. Poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou lietadla vrátane zodpovednosti dopravcu.

12. Poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou riečneho, prieplovového, jazerného alebo námorného dopravného prostriedku vrátane zodpovednosti dopravcu.
13. Všeobecné poistenie zodpovednosti za škodu iné, ako je uvedené v bodoch 10 až 12.
14. Poistenie úveru, všeobecnej platobnej neschopnosti, exportného úveru, splátkového úveru, hypotekárneho úveru a poľnohospodárskeho úveru.
15. Poistenie záruky - priamych aj nepriamych záruk.
16. Poistenie rôznych finančných strát vyplývajúcich z výkonu povolania, z nedostatočného príjmu, zo zlých poveternostných podmienok, zo straty zisku, z trvalých všeobecných nákladov, z neočakávaných obchodných nákladov, zo straty trhovej hodnoty, zo straty pravidelného zdroja príjmov, z inej nepriamej obchodnej finančnej straty, ostatných iných ako obchodných finančných strát, z ostatných finančných strát.
17. Poistenie právnej ochrany.
18. Asistenčné služby.

Podľa klasifikácie poistných odvetví podľa poistných druhov, ktorá tvorí prílohu č. 1 časť B zákona o poisťovníctve, sa uvádza, že **poistné odvetvia životného poistenia sú:**

1. Poistenie, kam patrí:
 - poistenie pre prípad dožitia, pre prípad smrti, pre prípad smrti alebo dožitia, pre prípad dožitia s možnosťou vrátenia poistného, poistenie spojené s kapitalizačnými zmluvami,
 - dôchodkové poistenie,
 - doplnkové poistenie uzavreté popri životnom poistení, a to najmä pre prípad ublíženia na zdraví vrátane práceneschopnosti, pre prípad smrti následkom úrazu a pre prípad invalidity následkom úrazu alebo choroby.
2. Poistenie pre prípad narodenia dieťaťa, poistenie prostriedkov na výživu a poistenie pre prípad uzavretia manželstva.
3. Poistenie pre prípad dožitia, pre prípad smrti, pre prípad smrti alebo dožitia, pre prípad dožitia s možnosťou vrátenia poistného, poistenie spojené s kapitalizačnými zmluvami a dôchodkové poistenie spojené s investičnými fondmi.

4. Dlhodobé permanentné nezrušiteľné zdravotné poistenie existujúce v Írsku a Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írsku (*Permanent Health Insurance*).
5. Operácie, pri ktorých sa združenie podielnikov zakladá s cieľom spoločne kapitalizovať svoje príspevky a následne takto akumulované aktíva rozdeliť medzi pozostalých alebo medzi oprávnené osoby po zosnulých, ako napríklad *tontiny*.⁹⁹
6. Kapitalizačné operácie založené na aktuárskych výpočtoch, kde sa za vopred dohodnutú jednorazovú platbu alebo pravidelné platby prevezmú záväzky s určenou dobou trvania a v určenej výške.
7. Správa skupinových dôchodkových fondov, ktorou sa rozumie správa investícií, a to najmä aktív kryjúcich rezervy vytvorené pre účely výplaty poistných plnení pri smrti alebo dožití, alebo ak dôjde k prerušeniu alebo skráteniu činnosti, vrátane poistenia zabezpečujúceho zachovanie kapitálu alebo platbu minimálneho úrokového výnosu.
8. Operácie vykonávané poisťovňami poskytujúcimi životné poistenie uvedené v kapitole 1 hlave 4 knihy IV francúzskeho „Poisťovacieho zákonníka“.
9. Poistenie týkajúce sa dĺžky ľudského života, ktoré je upravené právnymi predpismi z oblasti sociálneho poistenia, ak zákon umožňuje jeho vykonávanie poisťovňou na jej vlastné riziko.

Podľa klasifikácie poistných odvetví podľa poistných druhov, ktorá tvorí prílohu č. 1 časť C zákona o poisťovníctve, sa uvádza, že **skupiny poistných odvetví neživotného poistenia sú:**

- poistenie úrazov a chorôb pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 1 a 2,
- poistenie motorových vozidiel pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 3, 7 a 10,
- námorné a dopravné poistenie pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 4, 6, 7 a 12,
- letecké poistenie pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 5, 7 a 11,

⁹⁹ Tontina nazvaná podľa talianskeho lekára Lorenza de Tontiho, ktorý žil v 17. storočí a predstavuje investičnú schému, prostredníctvom ktorej účastníci na základe vkladu do tontiny získavajú určitý príjem počas svojho života, avšak pri smrti účastníka prepadá jeho vklad v prospech ostatných účastníkov a nie je predmetom dedenia. Príjem účastníkov z tontiny sa získava zhodnocovaním vložených prostriedkov, pričom výnos sa vždy delí iba medzi žijúcich účastníkov, takže čím je počet účastníkov nižší, tým je príjem jednotlivca vyšší.

- poistenie požiarov a iných majetkových škôd pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 8 a 9,
- poistenie zodpovednosti za škodu pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 10 až 13,
- poistenie úveru a záruky pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 14 a 15,
- všeobecné neživotné poistenie pre poistné odvetvia podľa časti A bodov 1 až 18.

V ďalších podkapitolách sa budeme podrobne venovať jednotlivým druhom poistenia upraveným v Občianskom zákonníku.

1.1 Poistenie majetku

Poistenie majetku je celosvetovo ťažiskovou kategóriou poistenia, a to nielen čo sa týka zaplateného poistného, ale aj objemu poskytnutého poistného plnenia. Poistenie majetku je všeobecne vymedzené v § 790 OZ, podľa ktorého možno poistiť majetok pre prípad jeho poškodenia, zničenia, straty, odcudzenia alebo iných škôd, ktoré na ňom vzniknú.

Samotný obsah poistenia bližšie vymedzuje § 806 OZ, podľa ktorého z poistenia majetku má poistený právo, aby mu bolo poskytnuté plnenie vo výške určenej podľa poistných podmienok, ak sa poistná udalosť týka veci, na ktorú sa poistenie vzťahuje.

Poistenie majetku je upravené v § 806 až 815 OZ len všeobecne. Podrobné vymedzenie obsahu poistenia majetku je obsiahnuté v poistných podmienkach. Poistné podmienky ustanovujú najmä, pre prípad akých poistných udalostí možno veci poistiť a ako sa určuje výška plnenia poistiteľa. Účelom prenesenia podrobnej úpravy poistenia majetku do poistných podmienok je možnosť meniť a dopĺňať predpisy o poistení majetku. Poistné podmienky ustanovujú, ako má byť pri jednotlivých druhoch poistenia majetku určená výška plnenia poistiteľa, ak došlo v dôsledku poistnej udalosti k poškodeniu, zničeniu, odcudzeniu, prípadne strate poistenej veci.

Pri poistení majetku ide o plnenie zo zmluvy a nie o náhradu škody v zmysle § 420 a nasl. OZ o zodpovednosti za škodu, a preto pre určenie výšky plnenia poistiteľa platia jedine ustanovenia poistných podmienok a nie je možné ani podporne použiť všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka o určovaní výšky náhrady škody.

Poistenie majetku sa člení podľa poistných rizík a podľa predmetu poistenia. Medzi základné druhy poistenia majetku patrí najmä:

- poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia veci živelnou udalosťou (napr. požiarom, bleskom, víchricou, povodňou, krupobitím a pod.),
- poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia veci vodou z vodovodných zariadení,
- poistenie pre prípad poškodenia, zničenia alebo straty veci pri vnútroštátnej doprave,
- poistenie pre prípad odcudzenia veci,
- poistenie domácnosti,
- poistenie obytných budov a bytov,
- poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia motorového vozidla,
- poistenie hospodárskych zvierat.

V prípade poistenia majetku je na určitosť poistnej zmluvy potrebné, aby bol určený predmet plnenia, teda vec, na ktorú sa vzťahuje poistenie. Poistenie sa môže vzťahovať buď na individuálne určenú vec, alebo na súbor vecí (napr. zariadenie domácnosti alebo zbierka diel výtvarného umenia).

Poistnou udalosťou je udalosť, pri ktorej vzniká povinnosť poisťovateľa nahradiť vzniknutú škodu na poistenej veci. Môže to byť napríklad poškodenie, zničenie alebo strata veci, ktorá bola spôsobená poistným rizikom počas trvania poistenia. Ide o náhodnú udalosť, ktorú bližšie vymedzujú všeobecné poistné podmienky, poistná zmluva alebo príslušný právny predpis, na ktorý sa poistná zmluva odvoláva.

Nie každá škoda je poistnou udalosťou. Nejde o poistnú udalosť v prípade, ak škoda nebola spôsobená poistným rizikom. Samotná existencia udalosti, ktorá je poistným rizikom, napríklad povodeň, nie je poistnou udalosťou, ak s ňou nie je spojený vznik škody na poistenej veci. Poistná udalosť sa spája so vznikom škody ako objektívnou skutočnosťou a nie s okamihom, keď sa poistený dozvedel o vzniku škody (subjektívna skutočnosť).

Následkom poistenia by nemalo byť, že poistený zanedbá starostlivosť o poistené veci. Občiansky zákonník preto zdôrazňuje verejný záujem na prevencii vzniku škôd. Preto okrem všeobecnej prevenčnej povinnosti upravenej v § 415 OZ zaviedol v § 809 OZ pre poistenie majetku **špeciálnu prevenčnú povinnosť** tým, že zakotvuje demonštratívny výpočet povinností, ktoré je poistený povinný dodržiavať. Ide najmä o **povinnosť dbať, aby poistná udalosť nenastala.**